

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 02.08.2021
Published /Yayınlanma 30.11.2021
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Diğler, M. & Soylu, R. (2021). Ahmet Atan'ın resimlerinde mistik arayışlar. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(76), 2805-2815.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2714>

Doç. Dr. Mustafa DİĞLER

<https://orcid.org/0000-0002-0784-4463>.

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Resim Bölümü, Karaman / TÜRKİYE

Doç. Dr. Rasim SOYLU

<https://orcid.org/0000-0001-7136-1928>.

Sakarya Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Sakarya / TÜRKİYE

PROF. AHMET ATAN'IN RESİMLERİNDE MİSTİK ARAYIŞLAR MYSTIC SEEKING IN AHMET ATAN'S PAINTINGS

ÖZET

Bu çalışmada yakın bir zamanda ebediyete uğurladığımız Prof. Ahmet Atan'ın özgün resim çalışmaları mistik yönüyle incelenmiştir. Atan, çağdaş Türk sanatında milli dinamiklere dayanan, aydın ve özgün düşünen, özenli ve yerel kaynaklarla beslenen bir akademisyen ve sanatçı olmuştur. Yaşamı boyunca eğitime ve sanata verdiği emek kadar sanatçıların toplumsal güvenceye kavuşturulması gereğini duyurmaya yönelik etkinliklerde de görev almıştır. Ahmet Atan ressamlığı, sanatçı ve akademisyen kişiliği ile çağdaş Türk sanatının aktif üyeleri arasında yer almıştır. Resim çalışmaları başlangıçta sosyal realizm akımı ile çıkış yapmış daha sonra mistik arayışlarla kendine has üslubunu geliştirmiştir. Eserlerinde biçimler ve figürler, özgün ve bireysel bir anlatım halinde sanatın evrensel plastik dilini ustaca kullanarak milli bir yaklaşım ortaya koyar. Onun resimlerinde kuşlar, arılar, böcekler ve kalpleri çağrıştıran ulusal ve evrensel imler yöresellikten evrenselliğe doğru mistik bir yüceliş oluşturmaktadır. Bu çalışmada literatür taraması ile yıllar öncesinde Ahmet Atan Hoca ile yapılan mülakatlardan yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Atan, Mistisizm, Çağdaş Türk Resmi, Soyutlama

ABSTRACT

In this study, Prof. Ahmet Atan's original painting works will be examined in terms of mystical aspects. Atan has become an academic and artist based on national dynamics in contemporary Turkish art, an intellectual and original thinker, attentive and nourished by local resources. Throughout his life, he took part in activities aimed at announcing the need for artists to be provided with social security, as well as the effort he gave to education and art. Ahmet Atan has been among the active members of contemporary Turkish art with his painting, artist and academic personality. His painting works initially debuted with the social realism movement and later developed his unique style with mystical pursuits. In his works, forms and figures reveal a national approach by skillfully using the universal plastic language of art in an original and individual expression. National and universal signs evoking birds, bees, insects and hearts in his paintings form a mystical exaltation from locality to universality. In this study, literature review and interviews with Ahmet Atan years ago will be used.

Keywords: Ahmet Atan, Mysticism, Contemporary Turkish Painting, Abstraction

1. GİRİŞ

Ahmet Atan'a göre sanat güzeldir ve kudrettir. Hayalin gerçeğe dönüştürülmesidir. Sanat bazen gerçek olabileceği gibi bazen de gerçeğin geçmişi veya geleceği olabilir. Sanat insanın iç dünyasından dışa yansıyan bir dışavurumdur. Sanat insanlara gerçek dünyayı değil, farklı dünyalardan bir dünya sunar. Sanatta gösterilen şey dünyanın kendisi değil, dünyadakileri temsil eden imgelerdir. Temsil yani imge, gerçek dünyayı yeniden sunumdur. İmgelerin temsil ettiği şeyler sadece gerçeklikler de olmayabilir (URL 1).

Issue/Sayı: 76

Volume/Cilt: 8

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

Ona göre estetik, insanın güzel üzerine derinlemesine düşünmesi ve kendi duygularını anlamlandırma çabasıdır. İnsanın olduğu yerde estetik, estetiğin olduğu yerde insan ve her ikisinin olduğu yerde de sanat vardır. Estetiği ve sanatı tanımlamak ve anlamak için önce insanı tanımlamak ve anlamak gerekir. İnsan evrenin küçük bir modelidir. Bütün evrenin örnekleri ve modelleri insanda toplanmıştır evren sonsuz sanat, sanat da sonsuz evrendir (Atan, 2013, s: 126).

Sanat insanı maddi ve manevi donanımı ile diğer insanlardan daha ayrıcalıklı özelliklere sahip olmayı gerektirir. Sanatçıya İlahi ilhama mazhar insan üstü özelliklerle donatılmış bir ayna olarak da bakılabilir. Örneğin; kömür de elmas da karbon elementine dayalı bir varlıktır. Ancak elmas her ortamda kömürden daha değerli bir konumdadır. İnsan da diğer canlılara göre böyle farklı bir konumdadır. Sanat insanı da diğer insanlara göre özel donanıma sahip bir varlıktır. Çünkü İlahi sanatın mazharı ve aynası olan sanatçı sıra dışı bir varlıktır. Prof. Ahmet Atan sanatı içtenlikle ele alan bir sanatçıdır. Ona göre içten olmayan bir ürünün sanat eseri olması mümkün değildir. Sanat insanın kendi şifrelerini deşifre etme olgusudur (Atan, 2004, s: 61).

Sanat, arayışları insanın yüce değerlerine ulaşma basamaklarından birisidir. Atan'ın eserlerinin en belirgin özelliği her aşamasında etkisini yitirmeyen coşku ve şiirselliğidir. Sanatçı doğanın dilini, sanatın diline çevirirken insan hayatının en temiz en berrak ve en içten olan dönemini yani çocuksuluğunu eserlerinde yansıtmaktadır. Çocuk resimlerinde renkler daima canlı, net ve sempatiktir. Bir çocuğa ağlayan çocuk resmi yaptırırınız dahi resim yine de size gülümser. Ahmet Atan'ın resimlerinde de çocuk resimlerinde olduğu gibi renkleri canlı parlak ve hayata gülümser. Resimlerinde renkleri çocuksu bir coşku ile ele almakta ve resim kurallarını bilinçli bir şekilde göz ardı etmektedir. Ahmet Atan'ın renk paleti oldukça zengindir ve resminde tüm renklerin farklı nüanslarını görmek mümkündür. Sanat yaşamında en önemli şeylerden birisi mistik ve metafizik anlayışa dayalı lirik bir üslup kullanmasıdır. Onun sanatının rotasını belirleyen en önemli unsurlar manevi dinamikler olmuştur.

Görsel 1. Oto Portre Foto-Grafik: Ahmet Atan, (<http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim: 26.07.2021).

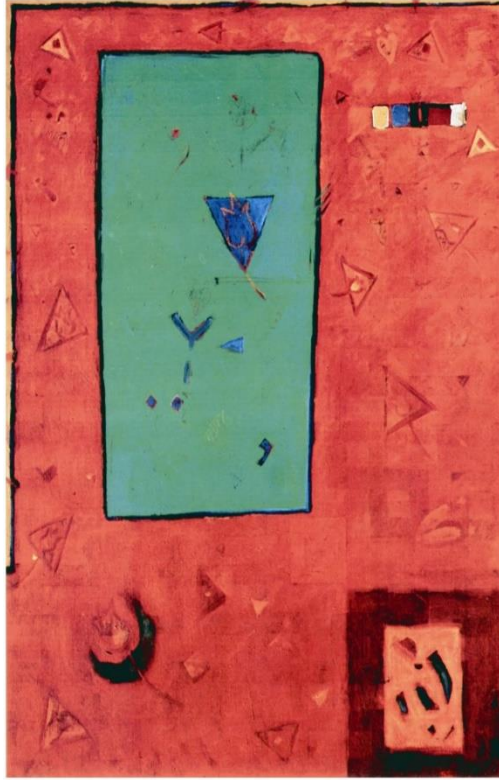
2. PROF. AHMET ATAN'IN YAŞAMI

Ahmet Atan, 1959 yılında Hatay ilinin Kırıkhan ilçesinde doğmuştur. 1987 yılında Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Resim Bölümünden mezun olmuştur. Dört yıl liselerde resim öğretmenliği yapmış ve Öğretim Görevlisi olarak başladığı Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Resim Bölümünü kurarak bölüm başkanlığını üstlenmiştir (URL 2).

1991 yılında Yardımcı Doçent, 1999 yılında Doçent ve 2006 yılında Profesör olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı 58. Devlet Resim ve Heykel Yarışması Büyük Ödülü'nü kazanmıştır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Jüri Özel Ödülü ve Akademisyenler Derneği Türk Kültür ve Sanatına Katkı Ödülü kazanmıştır. "Asimetrik Zaman" isimli tablosu ile (Görsel 2) Devlet Resim Heykel Yarışması'nda büyük ödülü kazanmıştır.

Association L'esprit Societe Et Rencontre isimli dernek tarafından "Dünya Bilim, Kültür ve Sanatına Katkı Ödülü"ne layık görülür. Uluslararası birçok kişisel ve karma sergiler açan Atan, Amerika, Rusya, Arnavutluk, Suriye, Gürcistan, Azerbaycan, Moldova ve Kosova'da sergiler açmıştır (URL 3).

Diyarbakır Dicle Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi ve Yıldırım Bayezid Üniversitesinde öğretim üyeliği yapan Ahmet Atan, 13 Temmuz 2019 tarihinde aramızdan ayrılmıştır.

Görsel 2. Ahmet Atan, “Asimetrik Zaman”, TÜYB, 2009,150x200 cm. 58. Devlet Resim ve Heykel Yarışması Resim Büyük Ödülü. (Taş, 2010a, s:81).

3. SANATININ GELİŞİMİ

Ahmet Atan’ın sanatının doğa ve insanı gözlemlenme ile başlar. Etüt çalışmaya dayalı realist bir tarzda doğayı tanıma eylemi ile başlayan süreç daha sonra doğayı gösterme ve düşündürme ile sonuçlanmıştır.

Sanat hayatının ilk çalışmaları, öğrencilik yıllarında uzay boşluğu ve küresel dünya temalarıyla başlamıştır. Bu çalışmalarında hâkim renk mavidir. Daha sonraki çalışmaları ise realist insan figürlerinden oluşan köylü insan figürleridir (Görsel 4).

Bu çalışmalar özellikle desene dayalıdır. Ancak fotoğraflardan da çalışmalar yapmıştır. Daha sonra ise çalışmalarını renkçi ağırlıkta geometrik düzenlemelerle Lirik Fovizm tarzında devam ettirmiştir. Soyutlama imgeler ve semboller Modern sanat kavramında önemli bir yere sahiptir. Ahmet Atan’ın sosyal gerçekçilikle başlayan bu süreci sanat anlayışının ilk aşaması olarak yorumlanabilir. Ancak bu özel bir amaçla çalışmaktan çok doğayı ve insanları tanıma merakının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu tıpkı Monet’nin ben Empresyonist bir akım ortaya koyuyorum endişesi taşımadığı gibi bir süreçtir.

İlk zamanlar Sosyal Realizm akımı ile çıkış yapan Atan, giderek kendine özgü bir üslup geliştirir. Avrupa ve Amerika’daki sanat gelişmelerini de yakından takip eder. Bilhassa Modern Avrupalı sanatçılardan Paul Klee, John Miro, Wasilly Kandinsky ve Henri Matisse gibi sanatçıların bilinçaltı dünyasından bilinç düzlemine uzanan etkileri onu çok etkiler.

Ancak Çağdaş Türk sanatının gelişiminde büyük rol oynayan ustaları da takip eder. Bilhassa Erol Akyavaş’ın Batılı anlayışla Türk-İslam sanatını harmanlayan sanat anlayışından ve mistik kişiliğinden çok etkilenir.

Ahmet Atan’ın sanatı, rengin ve boyanın tadını aldıkça çocuksu bir şiirsellikle buluşmuş ve ortaya Lirik Fovist bir anlayış çıkmıştır. Zaman içerisinde her şeycilik anlamına gelen elementarist uygulamalarda da bulunmuştur. Yine lirizimden kaynaklanan bir anlayışla zaman ve mekân ötesinde farklı objelerin kullanılmasıyla yüzeysel estetiğin doruk noktasına ulaşmıştır.

Görsel 3. Ahmet Atan, Kutsal Nöbet, Teknoart, 2015.

(<https://tr.pinterest.com/pin/466615211372036973/> Erişim: 26.07.2021).

Bu dönemde zamansızlık ve mekânsızlık eserlerine yansımıştır. İnsanlar simgesel göstergelerle aralarında iletişim kurar ve birbirlerinin içsel dünyalarına ulaşmaya çalışırlar. Bu yüzden imlerin ve simgelerin resimde kullanılması gayet doğaldır. İmge fonksiyonu taşıyan şematik motifler, doğadan ilham alır ve doğayı çağırıştırırlar (İşgören, 2007, s: V).

Hayatının son on yılında Teknoart adını verdiği dijital resim çalışmalarına yönelmiştir (Görsel 4). Bir I Pad kullanarak çok sayıda resim çalışmaları üretir. Bunların tual üzerine alınmış çıktıları üzerine yağlıboya veya akrilik boya ile bazı boya etkileri ve müdahaleleri yapar. Ahmet Atan doğayı taklit etmekten çok doğaya paralel bir imge yaratmayı amaçlar. Soyut biçimlerin mutlaka bir şeye benzemesi gerekmez. Resimlerindeki imgeler, folklorik sembollerin ötesinde evrensel anlamlar da taşırlar. Resimlerde yoğun bir şekilde yer alan imgeler sanatın özgür ruh dünyasında gerçek karşılığını bulan içeriklere sahiptir. Tesadüf gibi görünen biçimler ve imgeler birbirleri ile ilişkili anlamlarla doludur (Atan, 2013, s:133).

Bütün sanat dönemlerinde sanatçılar zaman zaman kendilerini sembolik biçimlerle ifade ederler. Sanatçı eserini ortaya koyarken sembolik anlatımları renk ve biçimler ile birleştirir. Bir sanat eserinde biçimlerin dengesi ve duyguların yoğunlaşmasıyla etkin anlatım ortaya çıkar. Resmin kompozisyonunda simge ya da grafikten oluşan bir geometrik mantık işe başlar. Ancak bunun sanatçıyı sınırladığını düşünmemek gerekir. Modern resmin soyut yaratıkları olarak da algılanan bitkisel ve hayvansal motifler, birer geometrik soyutlama olarak düşünülebilir (İşgören, 2007, s:73).

Bu görüşten yola çıkarak Ahmet Atan resimlerinde önce heyecan sonra arayış gelir denilebilir. Sanatçı bazı geometrik orantıları önemsemektedir ancak her zaman bu şartlara bağlı kalmak zorunda değildir. O kendi kurallarını da ortaya koyar. Biçimleri nesnelere ya da ikinci derece başka şeyleri oluşturabilmek için, çoğu kez birkaç öğeyi birlikte ele alır. Biçim zenginliğinin senfonisi böylece ortaya çıkar ve buna bağlı olarak da düşünsel anlatım yolları artar.

Görsel 4. Ahmet Atan, Teknoart, 2009. (<https://tr.pinterest.com/pin/466615211372036960/> Erişim: 26.07.2021).

Kendisiyle yapılan bir röportajda resimlerindeki özellikleri şöyle açıklar. “Resimlerimde en belirgin özellik her aşamasında etkisini yitirmeyen coşku ve şiirselliktir. Doğanın dilini, sanatın diline çevirirken insan hayatının en temiz en berrak ve en içten olan dönem, çocuksuluğu yaşamak ve eserlerinde yaşatmaktır. Bilindiği gibi çocuk resimlerinde renkler canlı, net ve sempattır. Bir çocuğa ağlayan çocuk resmi yaptırırınız ama resim güler, buna karşın yetişkin bir ressamın gülen çocuk resmi yaptırırınız ama resim ağlar. Ama ben yetişkin ressam grubundan olarak gülen çocuk resmi yaparken de ağlayan çocuk resmi yaparken de resmi güldürmeye çalışırım. Bir kutunun içinde bal varsa bal, sirke varsa sirke çıkar. Ben sürekli bal üreten bir mantıkla resim yapmaya çalışıyorum. Bu nedenle geldiğim noktada renkler çocuksu bir coşkunlukla ele alınmaya çalışılırken sanatsal kurallar inkâr edilmeden, bilinçli olarak yer yer ihmal edilmektedir” (Şahin, Erişim Tarihi:29.07.2021).

4. MİLLİ VE MANEVİ KÜLTÜR DEĞERLERİN SANATA YANSIMASI

Orta Asya’dan itibaren Türk sanatında gelişen geleneksel motifler ve üsluplar İslam sanatının etkisi ile kurumsallaşmış, minyatür, tezhip, çini, hat, seramik ve diğer el sanatlarımızda yaşamaya devam etmiştir. Selçuklu sanatında soyut, geometrik ve kaligrafik motiflerin tevhit inancına dayanan birlik üslubu ve birin tekrarı anlayışı Osmanlı sanatında Anadolu medeniyetlerinin de mirası ile daha da zenginleşmiştir.

Osmanlı çarşı ressamı gibi diğer sanatçılar da usta çırak ilişkisine dayanan ve icazet sistemi ile çalışan lonca teşkilatına benzer geleneksel bir sisteme sahiptir. Ancak Mevlevilik gibi geleneksel kültürümüz içerisinde yer alan tasavvuf okulları içerisinde de sanat eğitimi verilmiştir. Ayrıca Osmanlı sarayına bağlı çalışan Ehli Hiref teşkilatı içerisinde eğitim gören ve devletin imar işlerinde çalışan sanatçılar da vardır (Önkol,2019, s:477-487).

Türk sanatında batılılaşma süreci içerisinde yüzünü Avrupa ve Amerika’ya çeviren Türk sanatçıların yanı sıra az da olsa milli değerlere, Anadolu ve İslam ve sanatına özel bir ilgi duyan sanatçılar da olmuştur.

Görsel 5. Ahmet ATAN, Bitlis'ten Genel Görünüm T.Ü.Y.B 150X200 cm.
(<http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim: 26.07.2021).

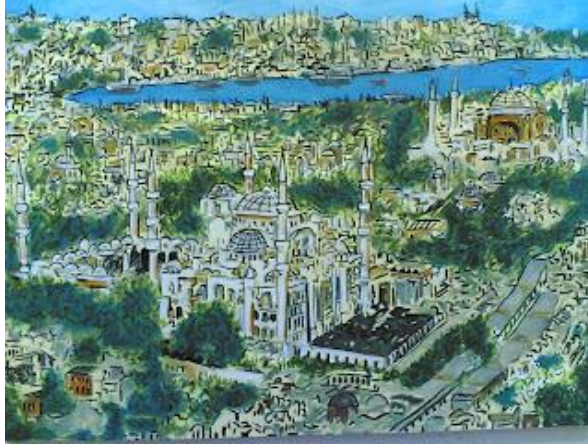
Sanayi-i Nefise Mektebi’nin de kurucusu olan Osman Hamdi Bey her ne kadar Batı tarzı resim ve sanatın da başlangıcını teşkil etse de onu resimlerinde Türk ve İslam sanatına ait unsurları çokça vardır. Yine akademinin en önemli hocalarından Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun Türk ve İslam sanatına özel bir ilgi duyduğu eserlerinde kolayca görülebilir.

Cumhuriyet döneminin en önemli sanat topluluğu D Grubu sanatçıları da Anadolu kültürüne yönelmişlerdir. Yakın dönem sanatçılarımızdan Erol Akyavaş Türk İslam sanatı yanı sıra Türk tasavvuf düşüncesi ile yakından ilgilenmiş ve resimlerinde dini ve mistik imgeleri çok güzel işlemiştir. Yine günümüz sanatçılarından Ergin İnan gibi hocalar da mistisizm ile ilgilenmektedirler.

Ahmet Atan estetiğin madde ve ruh ilişkisinin güzele dayalı bir yansıması olduğunu düşünür. Bir şeye güzel diyebilmek, ruhun konuyu nasıl gördüğü ve yorumladığı ile ilgilidir. Gören, gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki estetiği de tanımlar (Atan,2013, s:433).

Ona göre İslam inanç ve yaşayış ilkeleriyle donanmış bir sanatçının ortaya koyacağı estetik anlayış elbette ki İslam estetiğinin bir tezahürü olacaktır. Ancak İslam estetiği veya İslami estetiğin İslam'a aykırı olmayan her türlü estetiği kapsayacağını fikrini de ortaya sürer. İslam estetiğinin en somut ifadesi olarak Kâbe'yi görür. Ona göre Kâbe, her tür gereksiz detaylardan arındırılmış bir yapıdır. Kâinatın merkezi olabilecek özellikte "küp" biçimindedir. Yeryüzü canlılarının her birinin kendinden bir şey bulabileceği bu mimari yapı, sadeliğin simgesi olarak da tanımlanabilir (URL 4).

Ahmet Atan'ı Türk resminin duayenlerinden Erol Akyavaş'ın mistik sanat anlayışı çok etkilemiştir. Akyavaş'ın pek çok resminde ulaşmaya çalıştığı şey mistisizmin derin içselliği ve ışığıyla aydınlanmadır. Akyavaş'tan etkilendiği diğer bir unsur da resimlerinde üç ayrı dünyanın düzlemleri arasında dolaşmasıdır. Bunlar; Batı resim anlayışını iyi bilmesi, yeni ve çağdaş sanat kuramlarını izlemesi ve Doğu geleneğiyle barışık olmasıdır.

Görsel 7. Ahmet Atan, Sultanahmed Camii ve Ayasoya TÜYB.. 60x80 cm.2008.
(<http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 26.07.2021).

Ahmet Atan, içinde yaşadığı toplumun hassas, duygusal bir bireyi olarak aldıklarını en içten bir biçimde eserlerine yansıtır. Yansıtmaya eylemi etkilendiği milli kültür ile doğru orantılıdır. Sanat eseri sanatçı ile toplum arasında bir kıvılcım sıçramasına benzetilirse ortaya çıkan sanat eserlerinin toplumsal kültürel yansıma olması kadar doğal bir şey olamaz. Bu örf-adet, gelenek, görenek, ahlak, din ve milliyetin harmanladığı bir bağlamda ortaya çıkan yansıtmadır.

Onun eserlerinde Anadolu kültürü içerisindeki geleneksel imler ve imgeler çokça yer alır. Bu imgeler aşkı, sevgiyi, milli değerlere bağlılığı, sonsuz inancın soyutluğunu çağrıştıran imgelerdir. Bunlar arasında kaligrafik imgeler, kuşlar, çiçekler, böcekler dini mimari öğeleri ve milli semboller sayılabilir.

Ahmet Atan'ın, resimlerinde görülen mezarlık ve mezar taşları teması ve mezar taşları üzerinde yazan Hüve-l Baki sözü Allah tan başka her şeyin ölümlü olduğu gerçeğinin yansımasıdır. Ona göre üzerinde "Hüvel Baki" yani Allah sonsuzdur yazan olduğu mezar taşı sonsuzluğa açılan bir kapıdır (Taş, 2010b, s:137).

Görsel 6. Ahmet ATAN, Ayasofya Sultanahmet Camii Arası T.Ü.Y.B. 80x60 Cm. 2008.
(<http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 26.07.2021)

5. AHMET ATAN'IN RESİMLERİNDE MİSTİK ARAYIŞLAR

Mistisizm dünyanın pek çok kültüründe bulunmakla birlikte, İslam düşüncesi içinde Sufizm olarak tanımlanır. Evrenin ve varlığın sırlarını ulaşmaya çalışan, insanlara manevi anlamda derinleşme ve yol gösterme olan mistisizm tasavvuf büyüklerinin silsilesi ile Hz. Peygambere kadar uzanır (Öngören, 2011, s:119).

Tasavvuf, Türk İslam sanatının gelişiminde ilahi güzelliğin tecellisi ile cemal ve kemali esas alan bir inanç ve düşünce sistemine sahiptir. Allah'ın yarattığı her şey güzeldir ilkesi ile evrendeki her şey Esmâ-ül Hüsna denilen güzel isimlerinin birer yansıması olarak kabul edilir.

Ahmet Atan mistik düşünce yaşayış boyutunu lirik bir plastik anlatım olarak resimlerinde yansıtır. Ancak bu biçim dili sadece görsel bir anlatımdan ziyade duygusal dışavurumun ortaya çıkardığı iç dünyasına yönelik bir ifade biçimidir (Taş, 2010a, s:77).

Tasavvuf ekolleri insanların ruh dünyasının terbiyesi ile uğraşır. Ruh güzelleştikçe yansımaları da güzel olur. Tarih içerisinde pek çok sanatçı mistisizm arayışları ile edebiyat, musiki ve güzel sanatlarda sayısız güzel eserler ortaya koymuşlardır (Özköse, 2020, s:955-971).

Ahmet Atan'ın milli ve manevi değerlere olan hassasiyeti Türk-İslam düşüncesinin mistik dinamikleri olan tasavvuf kaynaklarından beslenir. Yaşadığı dönemin ve çevrenin, tanınmış mistik insanları ile yakından tanışır ve görüşür. Tasavvuf büyüklerine hürmet eder ve onlarla dostluk kurar. Ayrıca Kuran ve iman hakikatlerini tefsir eden bazı eserlerden de istifade eder. Katıldığı pek çok sempozyum ve çalıştayda İslam sanatı ve estetiği üzerine tebliğler sunar.

Mutluhan Taş'ın 2010 yılında sanatçı ile yaptığı röportajda, sanatçı kendisinin yapmış olduğu resimleri, sahip olduğu mistik düşünceden dolayı, günübirlik değişen beğeni kriterlerinin etkisinde kalmadan, bazen figüratif somut bazen de figürsüz soyut olarak ürettiğini belirtmiştir. Resimlerinin ortak özelliğinin aynı öz, aynı biçim ve aynı anlayışı yansıttığını belirtir. Onun resimleri için yapılan çocuksu, spontane ve heyecanlı gibi eleştiriler, sahip olduğu mistik kişiliğin sağladığı manevi huzur, sakinlik, berraklık, hırstan uzak, tevazu ve tevekkül gibi duygusal dengenin bir sonucudur (Taş, 2010b, s:136).

Ahmet Atan'a göre hüsnü mücerret yani soyut güzellik anlayışı aslında kaynağını mistisizm ve tasavvuftan alır. Aslında hakikatin içerisinde tasavvuf, balın içerisindeki tat ve sütün içerisindeki kaymak gibi zaten vardır (Taş,2010b, s:231).

Görsel 8. Ahmet Atan, 80x60 Cm. T.Ü.Y.B. Ortaköy Camii,2009.
(<http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 26.07.2021).

Taş'a göre Atan'ın eserlerinde mistik imgeler ve simgeler açık olarak görülmeyebilir. Hatta dönem olarak incelendiğinde onun bazen peyzaj resmi, bazen Fovist, bazen toplumcu realist resimler yapmış olduğu görülür. Onun sanat anlayışının ekseninde ruh ve madde ilişkisini her yerde görünür. Benzer bir şekilde Paul Klee'nin de mistik resimler yaptığını düşünür. Paul Klee'nin "önemli olan görüntü değil, görünen görüntünün arkasındaki görünmeyen gerçeği görebilmektir" söylemine de gönderme yaparak bu görüşün kendi mistik anlayışı ile benzer bir anlayış olduğunu söyler (Taş, 2010a, s:77-78).

Ahmet Atan'a göre inanç ve din toplumlari ayakta tutan en önemli sütunlardan birisidir. Din ve inancı geniş bir otoyola benzetir, tasavvuf ise o yolun üzerindeki beyaz şeritler gibidir. Kısaca "tasavvufu anlamak dini anlamak demektir" der. Aslında tasavvufun insan yaşantısını dolaylı olarak değil belki direkt etkiliyor olabilir der. Atan, "biz bunun adına tasavvuf diyoruz ama belki de sanatçıların, terminolojiyi bilerek ya da bilmeyerek hayatlarına uyguladıkları bu yaşantı tarzı, tasavvufun ta kendisi de olabilir. Ressam ister soyut temalar üzerinde isterse somut temalar üzerinde çalışsın bu özel durum değişmez" der (Taş,2010b, s:136).

Atan, bir sanatçının estetik ve sanat gücünün her ürettiği şeye yansıtacağını ve bunu büyük bir değişim olarak abartmaya gerek olmadığını düşünür. Yaratıcılık en basit şeyden en olağanüstü tasarıma kadar her şeye zaten yansır. Sanatçı sahip olduğu ilim, irade ve kudretiyle eserine imzasını atan bir özgünlüğe sahiptir (Taş, 2010a, s:77-78).

Kuran'da ve Eski Ahit'te geçen Talimi Esmâ yani her şeyin ismini öğrenme mucizesi ile Hz. Âdem bütün ilimlerin ve sanatların da ilk öncüsü olmuştur. Kendisiyle yapılan bir röportajda bu konuyu şöyle açıklar.

"Yaratıcı imzayı Hz. Âdem'e atarken âdemi yaratma, onu var etme zarfını (burada âdemin cesedi zarf ruhu mazruf tur) iyi irdelemek lazımdır. Biz zarfın peşine düşerken mazrufu ya da içindekini inkâr ve ihmal etme durumunda olamayız. Bunlara bakarken yaratımcı olan, gerçek güçlere sahip olan, gerçek Sâni olan yani gerçek sanatçı olan Allah'ın yarattıklarına bakarak kendisi hakkında bir bilgi, bir algı sahibi olabiliriz. İşte burada parçadan bütüne doğru gitme var, bütünden parçaya doğru gelme var. Yani her şeyden bir şey almak, bir şeyden her şey vermek. Bu da bizim tasavvufi manada, o en büyük sanatçının varlığını bilmek, kabul etmek, sanata yönelik cilvelerini görmek ve onun, karşısında da ipuçlarını yakalamak, kısacası, bu mevcudun var olan şifrelerini deşifre etmek anlamına geliyor" (Aktaran, Taş,2010, s:77-78).

Görsel 9. Ahmet Atan, "Mezarlık", TÜYB, 2009, (Taş,2010a, s:80).

Ahmet Atan tasavvuf büyüklerinin evreni Allah'ın Rahman isminin yansıması olarak tanımlamasından yola çıkarak resim sanatını da ilahi sanatın yansıması olarak düşünür. Atan, "her şeyden bir şey almak, bir şeyden her şey vermek" sözüyle sanatçının somut veya soyut bir şekilde kendisini ifade ettiğini söyler. Mistik bakış açısıyla bakıldığında Yaratıcının ilahi estetik ve güzellikle imzasını yüzlerce belki binlerce canlı türüne hatta insanlara attığı görülmektedir.

Göstergebilime göre bir gösteren vardır bir de gösterilen ancak bir de bunları görüp, yorumlayan olmalıdır. Gösterenin gücü ne kadar büyük olursa olsun, gösterileni görece olanın görüşü ve anlayışı onu ya bütünüyle görür ya sadece bir bölümünü görebilir belki de hiç göremez. Tabii ki onu görememek İlahi güzelliğin olmadığı anlamına gelmez.

Atan'a göre "Sâni" isminden dolayı Allah en büyük sanatçı olarak tanımlanabilir. Evren mükemmel ve estetik bütün sistemleriyle İlahi bir tasarım ve sanat eseridir. Ancak en insan "Ahseni Takvim" (en güzel yaratılmış) sırrıyla bu kâinatın küçültülmüş bir örneği olarak İlahi sanatın en harika eseri olarak kabul edilebilir (Taş,2010a, s:84).

Atan'a göre güzellik, Allah'ın yarattığı güzel ve Allah'ın yarattığı kulların ürettiği güzel olarak ikiye ayrılabilir. Kuran'ın bir ayetinde Allah'ın Adem'e ruhumdan ilkâ ettim tabiri var. Ayrıca ruh hakkında

insanların yeterli bilgiye sahip olmadığı bildiriliyor. Bütün evren Allah'ın yarattığı bir sanat galerisi gibidir. Ayrıca Allah insanlara da bir cüzi irade yani tercih etme duygusu vermiştir. Bu cüzi irade insanı istediğini yapmakta özgür, kişisel seçimlerinde özgün ve yaşayışında özerk yapar. Ancak, insanların yaşamlarında adalet ve denge için yaratıcı tarafından tabiat kanunları ve peygamberler tarafından getirilen ilahi kanunlar vaz edilmiştir. Yani insanın iradesi bu kanunlara uymak zorundadır. İnsan kendi iradesi ile yeni tasarım yaparken veya bir eser yaratırken Allah'ın yarattığı düzeni ve güzelliği de nazara alır. Sanat, İlahi estetik ve güzelliği görmeyi ve fark etmeyi gerekli kılar. Sanatçının İlahi güzelliği ve sanatı fark etmesi bir çeşit ibadet ve diğer insanlara öncülük ve öğretmenliktir. Sanatçı sanat eseriyile İlahi güzelliğin sırrına ermekle bir çeşit sonsuzluk kazanmış olur (Taş, 2010a, s:83).

Görsel 10, Ahmet ATAN. Fatih Sultan Mehmet Han Türbesi. 80x60 cm. T.Ü.Y.B.
(<http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 26.07.2021)

İlahi cemal ve kemalin görmek ve gösterilmek istemesinin bir sırrını taşıyan ilahi sanat, tabiata ve bütün güzelliklere ilahi güzelliğin ve mükemmelliğin yansımaları olarak bakmayı gerektirir. Tam bu perspektifte bu sırta vakıf olan sanatçı mistik bir yol gösterici gibi insanlığa İlahi güzellikleri ve sırları gösterir.

Ahmet Atan'a göre "sanatçının kendi eksikliğini, hatasını bilmesi kadar güzel bir şey yoktur. Sanatçı olan eksiksiz olmaz. Ayrıca sanatçı olarak eksik olduğumuzu bilmek, bu şuurla hareket etmek, başarıdan mahrum olmak demek değildir. Asıl mahrumiyet doğru ve dürüstlüğe teslim olmamaktır. Sanatçı başarıyı sağlamlıkta, çirkinliği de hırsından bilir. Sanatçı çalışma sürecinde hata yapsa bile sonunda kabul edilebilir başarıyı elde edebilir. İlham sanatçının enerji kaynağıdır. "Sanatçıya ilham her zaman gereklidir. Hırs, kalp darlığı, basiret bağlanmasındandır ki; bu sanatçının aklının ve gözünün kör olması ile eşdeğerdir. Sanatçının kalp gözünün körelmesini, hırsından bilmesi onun erdemliliği olarak tanımlanabilir. Sanatçılıkta esas olan, insanın kendini tanımasıdır. Kendini tanıyan, eksik olduğunu bilen sanatçı bu sayede kendinden yola çıkarak, güzele giden bir kapı açabilir. Kendini beğenmişlik, kibir ve kin, kontrol dışı olma halidir. Bu halde sanatçı ne yaptığını bilmez, doğru olanı yalanlar, inkâr eder, hilekârlığa yönelir. Sanatın İyisi sanatçının iyi kaynaktan beslenmesiyle olur. Yapılacak sanatın iyi olacağına inanmak, Sanatı iyi yapmaktan daha önemlidir" (<http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 26.07.2021).

Görsel 11. Ahmet Atan, “Peyzaj”, 150x100 cm. TÜYB. 2009, (Taş,2010a, s:79).

6. SONUÇ

Çağdaş Türk sanatında hem akademisyen hem de sanatçı kimliği ile yer alan ancak erken bir ölümle aramızdan ayrılan Ahmet Atan Hoca milli ve manevi değerleri ön planda tutan bir insan olmuştur. Onun sanatın plastik dili ve ifade biçimiyle olduğu kadar içerik ve mana boyutuyla da alakası olmuştur. Çok eskiden beri tasavvufa ilgi duyar ve yakın çevresinde tasavvuf insanları bulunur. Aynı zamanda toplumun kanaat önderleri olan tasavvuf büyüklerine çok saygı gösterir ve muhabbet eder. Erol Akyavaş gibi tasavvufu ilgili sanatçılardan da etkilenen Ahmet Atan, Klee, Miro ve Kandinsky gibi sanatçılara da ilgi duyar. Resimlerinde daha çok Anadolu temalı peyzaj ve figürlü konuları tercih eder. Ancak soyut ve geometrik kompozisyonlarda resimler de çalışmıştır. Bir dönem dijital art ile uğraşmış ve iPad ile “Teknoart” adını verdiği çalışmalar yapmıştır.

Türk İslam estetiği üzerine yazı çalışmaları yapmış ve İslam estetiğinin temellerinin iman ve tevhit olduğunu öne sürmüştür. Tasavvufun insanın iç dünyasında bir aydınlanma olduğundan yola çıkarak İslam sanatının ve estetiğinin günümüze gelmesinde önemli bir okul olan tasavvuf düşüncesinin önemine dikkat çekmiştir. Ona göre İslam’ın temel ilkelerine zıt olmayan her türlü sanat türü ve üslubu İslam Estetiği ve Sanatı içerisinde değerlendirilebilir. Zaten kainattaki bütün güzellikler ve tasarımlar ilahi estetik ve sanatın eserleridir. Sanatçı İlahi güzellikleri gören ve diğer insanlara gösteren bir misyon üstlenmiştir.

Akademisyenlik döneminde milli ve manevi değerlere sahip birçok öğrenci ve akademisyen yetişmesine de katkı sunan Ahmet Atan’ın bilhassa internet sitesinde yayınladığı İslam estetiği ve sanatına ait yazıları yol gösteren birer işaret levhaları gibidir. Batı kültürünün milli kültürü dejenere ettiği bir dönemde, onun mistik kişiliği ve milli değerlere dayanan fikirlerini, sanat ve estetik anlayışını gelecek kuşaklara aktarmak önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Atan, A. (2000). “Sanatta özgürlük ve özgünlük”, Türkiye’de sanat, 2000\02, 43, Mart\Nisan, s. 20-21.
- Atan, A. (2004). *Verimli Bir Sanat Eğitimi İçin Plastik Sanat Eğitimi Bölümü*. II. Sanat Eğitimi Sempozyumu (Bildiriler Kitabı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Atan, A. (2013). “Estetik İnsan”, Risale-i Nur ve Sanat Çalıştayları, Editör: Kadir Aytar, Ankara: Merak Yayınları.
- İşgören, S. (2007). *Resimsel Soyutlamada Kurgu Farklılıkları ve Geometrik Oluşumlar*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öngören, R. (2011). “*Tasavvuf*”, İslam Ansiklopedisi, c.40, s,119-126, Ankara: TDV Yayınları.
- Önkol Ertunç, Ç. (2019). Geleneksel Sanatlarda Eğitim Modeli ve İcazet Geleneği. *İSTEM*, 34, 477-487.
- Özköse, K. (2020). "İslâm Sanatının İrfânî Boyutları". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* (3), 955-971.
- Şahin, F. (2008). *Sanatıyla Ahmet Atan*. Bitirme Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi. Eğitim Fakültesi, Sivas.

Taş, M. (2010a). *XIII. Yüzyılda Anadolu'da Hâkim Olan Tasavvuf Düşüncelerinin 1980 Sonrası Çağdaş Türk Resim Sanatına Yansımaları*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taş, M. (2010b). 13. Yüzyılda Anadolu'da Etkin Olan Tasavvuf Hareketlerinin 1980 Sonrası Çağdaş Türk Resmine Yansımaları. *SBAR D Mart Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, (15),1-182

İnternet Kaynakları

Şahin, F. (2008). "Sanatıyla Ahmet Atan", Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Lisans Bitirme Tezi. <http://ahmetatan.blogspot.com/2008/06/c-eitim-fakltesi-lisans-bitirme-tezi.html> Erişim Tarihi: 29.07.2021.

URL 1 - <http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim tarihi: 08.07.2021.

URL 2 - https://tr.wikipedia.org/wiki/Ahmet_Atan Erişim tarihi: 26.07.2021

URL 3 - <http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=21> Erişim tarihi: 08.07.2021.

URL 4 - <http://www.ahmetatan.com> Erişim tarihi: 09.12.2012.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. <http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim tarihi: 26.07.2021).

Görsel 2. Taş, M. (2010a). *XIII. Yüzyılda Anadolu'da Hâkim Olan Tasavvuf Düşüncelerinin 1980 Sonrası Çağdaş Türk Resim Sanatına Yansımaları*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Görsel 3. <https://tr.pinterest.com/pin/466615211372036973/> Erişim Tarihi: 26.07.2021.

Görsel 4. <https://tr.pinterest.com/pin/466615211372036960/> Erişim Tarihi: 26.07.2021.

Görsel 5. <http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 26.07.2021.

Görsel 6. <http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 26.07.2021.

Görsel 7. <http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 26.07.2021.

Görsel 8. <http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 26.07.2021.

Görsel 9. Taş, M. (2010a). *XIII. Yüzyılda Anadolu'da Hâkim Olan Tasavvuf Düşüncelerinin 1980 Sonrası Çağdaş Türk Resim Sanatına Yansımaları*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Görsel 10. <http://ahmetatan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 26.07.2021).

Görsel 11. Taş, M. (2010a). *XIII. Yüzyılda Anadolu'da Hâkim Olan Tasavvuf Düşüncelerinin 1980 Sonrası Çağdaş Türk Resim Sanatına Yansımaları*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.